

Nota van Antwoord zienswijzen Wijziging winningsplan Schoonebeek-Gas

Versie 3 oktober 2024

Kenmerk: NvA-31186

Volg-nr.	Zienswijze-nr.	Onderdeel	Onderwerp
<i>1</i>			<i>Planmatig beheer</i>
1a	0008	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister niet in het besluit beschrijft hoe dit specifieke project concreet en gegarandeerd bijdraagt aan energieleveringszekerheid voor Nederland. Indiener verzoekt alsnog, aan te tonen dat er geen alternatieven zouden zijn.
		Antwoord	De minister stelt dat juist de energiecrisis het belang van binnenlandse energieproductie heeft aangetoond. Er zijn weliswaar besparingsmogelijkheden en alternatieven, maar die zijn onvoldoende om aan de Nederlandse energiebehoefte te voorzien. De minister stelt dat gaswinning uit de kleine velden in Nederland voorlopig nog nodig is. Uit de kleine gasvelden wordt nog gewonnen omdat er nog onvoldoende duurzame energie beschikbaar om helemaal te stoppen met het gebruik van aardgas. Een groot deel van de Nederlandse huishoudens gebruikt nog gas. Ook de industrie kan nog niet zonder. Gas winnen in Nederland maakt Nederland minder afhankelijk van import uit andere landen en draagt daarmee bij aan de leveringszekerheid.
		Conclusie	De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het besluit.

<i>2</i>			<i>Bodemdaling</i>
2a	0004, 0015	Zienswijze	Indiener stelt dat de bodemdaling groter is dan verwacht. Bodemdaling is al een groot probleem.
		Antwoord	De minister stelt vast dat vanaf 1958 tot 2022 al productie heeft plaatsgevonden uit het gasveld Schoonebeek. NAM schat de bodemdaling voor de periode van voorliggend winningsplan op maximaal 8 cm. De cumulatief gemeten bodemdaling is volgens NAM 12 cm in het diepste punt. Dit is mede veroorzaakt door de winning uit omliggende gas- en olievelden. TNO komt, net als NAM, uit op een op een maximaal te verwachten bodemdaling van minder dan 16 centimeter in het diepste punt. Dit betekent een toekomstige maximale daling van 4 cm. Doordat de meeste bodemdaling als gevolg van dit winningsplan niet in het diepste punt van de al gerealiseerde bodemdaling plaatsvindt, zijn de getallen niet op te tellen. Door de waterinjectie wordt de toekomstige bodemdaling beperkt, hierdoor is de nog te verwachten bodemdaling minder dan 2 cm. Mocht uit metingen blijken dat deze berekening niet klopt, dan moet een gewijzigd winningsplan worden ingediend met een nieuwe prognose.
2b	0014	Zienswijze	Het waterschap Vechtstromen stelt dat de Mijnraad adviseert dat het waterschap het voortouw zou moeten nemen in een integrale aanpak van de bodemdalingsproblematiek met de daarbij behorende effecten. Het waterschap Vechtstromen herkent zich niet in dit advies. Bodemdaling kent allerlei oorzaken en gevolgen. Het grondwatersysteem kan hierbij een rol spelen. Alleen

			daarin ziet het waterschap Vechtstromen een rol voor het waterschap om bodemdaling te voorkomen door een zo goed mogelijke afstemming te bewerkstelligen tussen de grondwaterstanden en de functies van het gebied, vanuit de taak als peilbeheerder van het oppervlaktewatersysteem en als bevoegd gezag voor grondwateronttrekkingen. Indien het bestaande peilbeheer niet afdoende blijkt om bodemdaling te voorkomen, onderzoekt het waterschap Vechtstromen of er noodzaak bestaat om het bestaande peilbeheer aan te passen middels een gebiedsproces. Lukt dat niet, dan het waterschap Vechtstromen de provincie om ruimtelijke keuzes te maken. Het waterschap Vechtstromen is als beheerder van het regionale watersysteem beschikbaar met kennis over het watersysteem voor andere partijen, maar het waterschap Vechtstromen ziet geen rol om het voortouw te nemen in een integrale aanpak. Voor nadere informatie waterschap Vechtstromen naar het beleidskader grondwater waarin waterschap Vechtstromen deze rol ten aanzien van bodemdaling heeft uitgewerkt.
		Antwoord	De minister stelt dat het aan NAM, het waterschap en andere betrokkenen is om te bepalen welke partij het voortouw neemt in een integrale aanpak van de bodemdalingsproblematiek met de daarbij behorende effecten. Het instemmingsbesluit met het winningsplan is niet de plek om de voortrekkersrol vast te leggen. De minister zal dit in de tekst bij de overwegingen in het besluit benadrukken.
2c	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat er onderzoek gedaan moet worden naar bodemdaling in Drenthe. Dit moet niet alleen voor Schoonebeek, maar voor de hele omgeving.
		Antwoord	De minister stelt dat NAM de omvang van de bodemdalingscontour heeft berekend conform de daarvoor gebruikelijke methoden. De minister kan zich op basis van het advies van TNO vinden in deze benadering.
		Conclusie	De consideranstekst van het besluit op het winningsplan zal voor wat betreft de voortrekkersrol verduidelijkt worden. Voor de rest leiden de zienswijzen niet tot inhoudelijke aanpassing van het besluit.

3			<i>Bodemtrilling</i>
3a	0003	Zienswijze	Indiener stelt dat in de diepe ondergrond zich de reservoirs bevinden waarin enorme hoeveelheden productiewater met een snelheid van in totaal 7000 m ³ /dag worden opgeslagen door middel van de 2 injectieputten SCH-4473 en SCH-4474. Dit tot een maximale druk van 318 bar op een diepte van 3000 m. De kans op bevingen is heel reëel aanwezig. De afstand van de woning tot de injectie locatie bedraagt om en nabij 500 m. Alleen bij een magnitude tussen de 2.0 en 3.0 wordt er gestaakt met injecteren.
		Antwoord	De minister stelt dat er een kans is dat er als gevolg van de gaswinning een bodemtrilling plaatsvindt. NAM dient in het seismische risicobeheersplan op te nemen bij welke magnitude de

			winning en injectie tijdelijk stopt voor nader onderzoek of definitief stopt. Dit is opgenomen als voorschrift in het besluit, waarin staat dat NAM een goedgekeurd SRB moet hanteren. In het huidige risicobeheersplan volgt dat bij een magnitude tussen de 2.0 en 3.0 NAM met SodM overlegt over eventuele productiemaatregelen. Bij een bodemtrilling met een magnitude van meer dan 3.0 stopt NAM productie van het veld.
3b	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat er een verband bestaat tussen afvalwaterinjectie en de toename van aardbevingen. SodM en TNO stellen ook dat hier de kans op aardbevingen toeneemt. In dit gebied zijn al vaker aardbevingen geweest.
		Antwoord	De minister stelt dat boven het voorkomen Schoonebeek gas drie bodemtrillingen zijn geobserveerd. Daarnaast zijn er ook bodemtrillingen gemeten als gevolg van de gaswinning in Duitsland. De minister stelt dat waterinjectie net als gaswinning bodemtrillingen kan veroorzaken. De kans op een schadeveroorzakende bodemtrilling als gevolg van de waterinjectie of gaswinning uit het Nederlandse deel van het gasveld Schoonebeek is klein.
3c	0014	Zienswijze	Het waterschap Vechtstromen stelt dat in het ontwerpbesluit onder bodemtrilling bij de adviezen van de decentrale overheden ook het Waterschap Vechtstromen genoemd. Dit is onjuist. De inbreng zoals genoemd komt niet terug in het advies van Waterschap Vechtstromen.
		Antwoord	De minister stelt dat in het ontwerpbesluit op het winningsplan een verschrijving stond en past dit in het definitieve besluit aan.
3d	0014	Zienswijze	Het waterschap Vechtstromen stelt dat er een discrepantie is tussen het ontwerpbesluit met het Winningsplan Schoonebeek-Gas en het ontwerpbesluit omgevingsvergunning voor inrichting Schoonebeek-447. In het ontwerpbesluit met het winningsplan wordt gesteld dat SodM adviseert dat de waterinjectie pas kan worden uitgevoerd als het seismisch meetnetwerk is uitgebreid zodat in de directe omgeving van het gasveld bevingen van 0,5 magnitude gemeten en gelokaliseerd kunnen worden. De minister acht dit onnodig en disproportioneel. Dit is echter niet in lijn met de overwegingen uit het ontwerpbesluit omgevingsvergunning voor inrichting Schoonebeek-447. Hierin wordt gesteld dat het voorschrift waarin SodM stelt dat waterinjectie alleen plaats mag vinden in de aanwezigheid van een seismisch meetnetwerk die in de omgeving van het gasveld Schoonebeek-Gas bevingen vanaf een magnitude van 0,5 kan meten en lokaliseren is overgenomen door middel van voorschriften op de beslissing op het winningsplan. Het waterschap Vechtstromen verzoekt één en ander met elkaar in overeenstemming te brengen.
		Antwoord	De minister stelt dat de tekst in het ontwerpbesluit omgevingsvergunning op dit punt niet geheel correct was en past dit in het definitieve besluit van de omgevingsvergunning aan.
3e	0009, 0010, 0011	Zienswijze	Indieners wijzen er op dat zij zich zorgen maken over de potentiële grote schade aan gebouwen in de omgeving van de inrichtingslocatie van NAM als gevolg van het zogeheten 'opslingereffect'. Als gevolg daarvan kunnen trillingen, als gevolg van de voortzetting van de gaswinning, worden versterkt in de ondergrond als de aarde gelaagd is, bijvoorbeeld als een aardbevingsgolf vanuit

			de zandgrond in veel slappere klei- of veenlagen terechtkomt. Ook Waterschap Vechtstromen vraagt in het bijzonder aandacht voor het opslingereffect in haar advies. Het waterschap heeft erop gewezen dat in het effectgebied van de inrichtingslocatie ook veel slappe bodems aanwezig zijn, die dat opslingereffect in de hand werken. In de SRA wordt uitgegaan van 'stijve grond', als gevolg waarvan het effect van opslingeren als gering wordt ingeschat. Meer in het bijzonder wordt uitgegaan van een percentage van minder dan 10% aan slappe grond in het effectgebied van de inrichtingslocatie, maar dat komt cliënten onjuist voor. Cliënten vragen u daar nogmaals zorgvuldig naar te kijken en daarbij ook vooral acht te slaan op de 'opslingerkaart' van het KNMI. Als gevolg van de onderschatting van het percentage aan slappe grond zijn ook de gevolgen van de voortzetting van de gaswinning voor mens en milieu onderschat.
		Antwoord	De minister stelt dat in de SRA wordt uitgegaan van 'stijve grond', waardoor het effect van opslingeren als gering wordt ingeschat, terwijl er in het gebied ook slappe bodems aanwezig zijn. De minister is zich bewust van de aanwezigheid van veengronden ten noordoosten van Schoonebeek. Dat neemt echter niet weg dat er in methodiek van de leidraad voor de seismische risicoanalyse duidelijke grenswaarden zijn opgenomen voor de verwachte mate van opslingeren aan de hand van de opbouw van de lokale ondiepe ondergrond. Ondanks de gedeeltelijke aanwezigheid van de veengronden bij Schoonebeek bevat de ondergrond rondom Schoonebeek zelf veel zand, zoals is te zien op de Nederlandse Bodemkaart. Op basis van de controleberekening van TNO is de minister van mening dat de classificatie van het opslingereffect op de juiste wijze gebeurd is.
		Conclusie	De consideransteksten van het besluit zal verduidelijkt worden t.a.v. het onderdeel bodemtrilling. Voor de rest leiden de zienswijzen niet tot inhoudelijke aanpassing van het besluit.

4			<i>Schade door bodembeweging en veiligheid omwonenden</i>
4a	0001	Zienswijze	Indiener stelt dat, voordat de plannen worden uitgevoerd, er een nulmeting aan woningen moet worden uitgevoerd. Dit belangrijke onderdeel voor de omwonenden is niet in de presentatie van de plannen opgenomen. Indiener stelt dat er sprake kan zijn van bodembeweging als gevolg van de waterinjectie en oliewinning. Indiener woont hemelsbreed 400 meter van put SCH-447. Woningen zijn gebouwd op palen en men heeft al eerder schade gekregen van de oliewinning. Indiener heeft al eerder contact gehad met de SodM over schade.
		Antwoord	De minister stelt dat een nulmeting niet noodzakelijk is om de oorzaak van de schade te bepalen. De minister stelt vast dat de aansprakelijkheid voor schade is geregeld in het Burgerlijk Wetboek. Hieruit volgt dat NAM risicoaansprakelijk is voor schade die ontstaat door haar mijnbouwactiviteiten. Voor het geval NAM of diens rechtsopvolger betalingsproblemen heeft, failliet is verklaard of niet meer bestaat, heeft de overheid een Waarborgfonds Mijnbouwschade

			opgericht. Dit fonds is bedoeld als vangnet voor bewoners die schade hebben door mijnbouw, maar dit niet meer op het mijnbouwbedrijf of de rechtsoptvolger kunnen verhalen. Om woningeigenaren en kleine bedrijven die schade hebben door bodembeweging als gevolg van mijnbouw te ontzorgen, kunnen zij schademeldingen rechtstreeks indienen bij de Commissie Mijnbouwschade voor onafhankelijke beoordeling. Dit kan via de website www.commissiemijnbouwschade.nl . De Commissie Mijnbouwschade ontzorgt schademelders door onafhankelijk onderzoek te doen naar de omvang van de schade en of de schade veroorzaakt is door bodembeweging als gevolg van de mijnbouwactiviteit. De Commissie Mijnbouwschade brengt daarover advies uit aan zowel de schademelder als de mijnbouwonderneming. NAM heeft zich geëngageerd aan uitvoering van deze adviezen.
4b	0002	Zienswijze	Indiener stelt nabij de zogenaamde bodemdalingscontour te wonen. Indiener wil duidelijke en concrete informatie hoe het gebied wordt afgebakend waarbinnen de procedure voor schadeafhandeling geldt. Indiener wil geïnformeerd worden hoe schade kan worden geclaimd, ook als deze buiten het afgebakende gebied valt, als indiener meent schade te hebben ondervonden als gevolg van dit project.
		Antwoord	De minister stelt dat om woningeigenaren en kleine bedrijven die schade hebben door bodembeweging als gevolg van mijnbouw te ontzorgen, zij schademeldingen rechtstreeks kunnen indienen bij de Commissie Mijnbouwschade voor een onafhankelijke beoordeling. Deze Commissie Mijnbouwschade is werkzaam in heel Nederland. De procedure voor schadeafhandeling geldt zodoende in heel Nederland.
4c	0003	Zienswijze	Indiener stelt zich grote zorgen te maken over de veiligheid van de woonomgeving. Indiener kan niet op een onbezorgde wijze wonen op een drukvat vol verontreinigd productiewater. Dit gegeven zou in de toekomst tevens kunnen leiden tot een waardedaling van woningen in deze omgeving door eventuele geïnteresseerde kopers.
		Antwoord	De minister neemt de zorgen van omwonenden naar aanleiding van de ontwikkelingen zeer serieus. Als er een beving in het veld plaatsvindt, en er ontstaat schade, dan is NAM op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek verplicht die schade te vergoeden. De minister stelt vast dat waardedaling van woningen een gevolg zou kunnen zijn van mijnbouwactiviteiten, maar dat dit in dit gebied niet waarschijnlijk is omdat geen schade wordt verwacht. Mocht er tegen de verwachting in ten gevolge van de gaswinning toch waardedaling van woningen optreden, dan is NAM aansprakelijk voor die schade.
4d	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat hoewel de afwikkeling van de mijnbouwschade wettelijk geborgd is, de praktijk weerbarstiger is. In Groningen is namelijk gebleken dat deze manier van schadeafwikkeling een ziekmakend systeem is.
		Antwoord	De minister stelt dat de schadeafhandeling in Groningen geen onderdeel is van het instemmingsbesluit met het winningsplan Schoonebeek Gas. In de omgeving van Schoonebeek

			kunnen woningeigenaren en kleine bedrijven die schade hebben door bodembeweging schademeldingen rechtstreeks indienen bij de Commissie Mijnbouwschade voor onafhankelijke beoordeling. Dit kan via de website www.commissiemijnbouwschade.nl . De Commissie Mijnbouwschade ontzorgt schademelders door onafhankelijk onderzoek te doen naar de omvang van de schade en of de schade veroorzaakt is door bodembeweging als gevolg van de mijnbouwactiviteit. De Commissie Mijnbouwschade brengt daarover advies uit aan zowel de schademelder als de mijnbouwonderneming. De adviezen zijn bindend voor NAM.
4e	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat in dit gebied geen ingewikkelde rapporten nodig zijn om te constateren dat er sprake is van behoorlijke bodemdalingsproblematiek. De gevolgen, waaronder komvorming en verzakkende woningen, zijn gewoon met het blote oog waarneembaar. Alles bij elkaar voelt het niet veilig en verantwoord en indiener maakt zich ernstige zorgen en ervaart stress net als een meerderheid van de bewoners.
		Antwoord	De minister stelt dat schade aan woningen in de omgeving van Schoonebeek ongewenst is. De regio rond Schoonebeek heeft al veel autonome bodemdaling. De bodemdaling door gasproductie is in verhouding beperkt. De minister stelt dat schade als gevolg van de gaswinning niet te verwachten is.
4f	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat de mensen die op het gasveld wonen op voorhand schadeloos moeten worden gesteld. Dit betekent daar waar nodig funderingen preventief aardbevingsbestendig maken en tevens preventief zorgen voor nadeelcompensatie. Vanzelfsprekend moet preventieve schadeloosstelling niet afhankelijk worden gemaakt van toekomstige winstgevendheid en een toekomstige gemiddelde olieprijs. Indiener wil geen gedeeld risico voor activiteiten waar indiener niet om heeft gevraagd.
		Antwoord	De minister stelt dat van elke activiteit beoordeeld moet worden wat de kans is op schade. Omdat in het meest ongunstige geval lichte niet-constructieve schade kan optreden als gevolg een bodemtrilling ziet de minister geen grond voor een preventieve schadeloosstelling.
4g	0011	Zienswijze	Indiener stelt in het verleden schade te hebben ondervonden als gevolg van mijnbouw. Er is toen door NAM en Vermilion veel moeite gedaan om geen schadevergoeding uit te keren. Er kwamen uiteindelijk bijeenkomsten met bewoners die schade hadden en de lokale politiek. Er werd gezamenlijk een advocaat ingeschakeld en na veel moeite heeft NAM uiteindelijk toch schade vergoed.
		Antwoord	De minister betreurt de negatieve ervaring van indiener. Om deze situaties in de toekomst te voorkomen kunnen woningeigenaren en kleine bedrijven die schade hebben door bodembeweging schademeldingen rechtstreeks indienen bij de Commissie Mijnbouwschade voor onafhankelijke beoordeling. Dit kan via de website www.commissiemijnbouwschade.nl . De Commissie Mijnbouwschade ontzorgt schademelders door onafhankelijk onderzoek te doen naar de omvang van de schade en of de schade veroorzaakt is door bodembeweging als gevolg van de

			mijnbouwactiviteit. De Commissie Mijnbouwschade brengt daarover advies uit aan zowel de schademelder als de mijnbouwonderneming. NAM heeft zich gecommitteerd aan uitvoering van deze adviezen.
4h	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat mijnbouwschade met grote waarschijnlijkheid niet alleen in Schoonebeek zal plaatsvinden. Indiener stelt dat er beleid moet worden gemaakt voor eventueel voortvloeiende schades in een ruime straal rondom het mijnwinningsgebied, waarschijnlijk betreft dit heel Drenthe. Indiener stelt dat er een beleid moet komen zoals ook in Groningen geldt. Ook in Schoonebeek moet er sprake zijn van een bewijslast voor NAM en Vermilion richting de bewoners en een onafhankelijk onderzoek.
		Antwoord	De minister stelt dat om woningeigenaren en kleine bedrijven die schade hebben door bodembeweging als gevolg van mijnbouw te ontzorgen zij schademeldingen rechtstreeks kunnen indienen bij de Commissie Mijnbouwschade voor onafhankelijke beoordeling. Deze Commissie Mijnbouwschade is werkzaam in heel Nederland. De procedure voor schadeafhandeling geldt zodoende in heel Drenthe. De minister stelt dat voor omwonenden van het Groningen gasveld het wettelijk bewijsvermoeden geldt. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren. Het risico op aardbevingen die schade kunnen veroorzaken is hier ook veel lager dan bij het Groningenveld. In de omgeving van Schoonebeek hebben sinds de start van de winning in 1958 6 bevingen boven de $M=1,0$ plaatsgevonden als gevolg van de gaswinning, inclusief de gaswinning in Duitsland, terwijl als gevolg van de gaswinning in het Groningenveld alleen al in het afgelopen jaar 20 bevingen boven de $M=1,0$ hebben plaatsgevonden. De vergelijking met de situatie rond het Groningengasveld en de schadesituatie is dan ook niet op zijn plaats. Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat omkering van bewijslast en verbreding van de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade naar alle rechtspersonen alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een voorschrift. Indien mensen schade denken te hebben als gevolg van de gaswinning, kan men deze melden bij de Commissie Mijnbouwschade.
4i	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat er tiltmeters moeten worden geïnstalleerd. Tiltmeters meter schade voor en na een beving. Ook pleit indiener voor het monitoren van schade aan huizen en bedrijven
		Antwoord	De minister stelt dat voor deze risicocategorie een meetnetwerk van geofoons en versnellingsmeters voldoende is. Er is in 2021 een additionele versnellingsmeter gerealiseerd in het gebied rondom het gasveld. Dit heeft de monitoring in dit gebied verbeterd. Er is een tiltmeter pilot uitgevoerd in de provincie Groningen (Hoofdrapport Pilot Tiltmeters Groningen, 15 juni 2023). Het doel van de tiltmeter pilot is om de toegevoegde waarde van tiltmeters te onderzoeken bij het bepalen van het verband tussen mijnbouwactiviteiten en schade. De

			meerwaarde van de toepassing van tiltmeter bij gebouwen is sterk afhankelijk van het constructief ontwerp en materiaalkeuze, de funderingswijze en ondergrond en de mogelijke aanwezigheid van gebreken. Hierdoor is er geen meerwaarde voor het voorschrijven van tiltmeters in dit besluit. De minister merkt op dat in voorschrift 5 van het besluit is voorgeschreven dat NAM een Plan van Aanpak moet indienen voor een uitbreiding van het seismisch meetnetwerk, zodat daarmee extra monitoring zal plaatsvinden in het gebied.
		Conclusie	De zienswijzen leiden niet tot inhoudelijke aanpassing van het besluit.

5			<i>Natuur en milieu</i>
5a	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat in Twente is aangetoond dat monitoring niet werkt. Schade door een scheur in de behuizing kan niet worden voorkomen. Alle mooie woorden en toezeggingen omtrent monitoring en het gebruik van nieuwe materialen ten spijt.
		Antwoord	De minister stelt dat waterinjectie in gasvelden een veelgebruikte en beproefde methode is. In Nederland wordt deze methode al meer dan 50 jaar toegepast. Ook in Schoonebeek wordt al ruim 30 jaar geïnjecteerd zonder problemen. SodM, heeft de waterinjectie van NAM in Schoonebeek beoordeeld en geconcludeerd dat het veilig is. In Twente is overigens geen sprake geweest van een putlekkage. Er zijn zowel in Twente als Schoonebeek geen injectievloeistoffen uit de putten getreden en in het milieu terechtgekomen.
5b	0014	Zienswijze	Het waterschap Vechtstromen heeft geadviseerd om een eindtermijn aan de injectie van het gaswater te verbinden, omdat de gaswinning van de kleine velden eindig is. In het ontwerpbesluit staat hierover dat met het eindigen van de gaswinning uit het gasveld Schoonebeek-Gas er ook geen productiewater meer met het gas wordt mee geproduceerd dat terug geïnjecteerd wordt. Deze laatste overweging is in niet geheel juist. Via het gaswaternetwerk wordt immers niet alleen water geïnjecteerd dat vrijkomt bij de gaswinning uit het veld Schoonebeek-gas, maar óók water dat vrijkomt bij gaswinning uit omringende velden.
		Antwoord	De minister stelt dat met het eindigen van de gaswinning uit het gasveld Schoonebeek-Gas er ook geen productiewater afkomstig uit het gasveld Schoonebeek-Gas meer met het gas wordt mee geproduceerd dat terug geïnjecteerd wordt. Het is juist dat via het gaswaternetwerk ook water dat vrijkomt bij gaswinning uit omringende velden wordt geïnjecteerd. Wellicht ten overvloede merkt de minister op dat geen wijziging van de injectie van water, afkomstig van gaswinning is aangevraagd.
5c	0008	Zienswijze	Indiener stelt dat het verre van zeker is dat het emissiedoel uit de Klimaatwet gehaald gaat worden. Alles moet meezitten, ook niet-stuurbare factoren. Tegelijkertijd stelt de minister dat nieuwe fossiele bronnen nodig zijn om de energieleveringszekerheid te borgen. Indiener verzoekt

			met zekerheid aan te tonen dat de doelen uit de Klimaatwet óók inclusief dit project gehaald kunnen gaan worden
		Antwoord	De minister stelt dat het halen van het emissiedoel uit de Klimaatwet niet afhankelijk is van dit specifieke project. Als uitgangspunt geldt dat Nederlandse gaswinning onder het niveau van de binnenlandse aardgasvraag blijft. Aardgas is de fossiele brandstof met de minste CO ₂ -uitstoot en dus het minst belastend voor het klimaat. In de overgang naar duurzame energie blijft aardgas de komende decennia nog steeds nodig voor de industrie, voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en voor het in stand houden van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening. Door het gas in Nederland te winnen zijn we minder afhankelijk van import van aardgas uit andere landen. Gaswinning in Nederland draagt daarmee bij aan energieleveringszekerheid.
5d	0008	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister geen rekening heeft gehouden met artikel 191 van het EU-werkingsverdrag. Er wordt geen rekening gehouden met het voorzorgsbeginsel dat betrekking heeft op risicobeheer. Hierbij mag een bepaald beleid of een bepaalde handeling niet worden nagestreefd indien de mogelijkheid bestaat dat dit beleid of deze handeling schade veroorzaakt aan het milieu en er nog geen wetenschappelijke consensus over de kwestie bestaat. Het beleid van de Unie op milieugebied draagt bij tot het nastreven van behoud, bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu; bescherming van de gezondheid van de mens; behoedzaam en rationeel gebruik van natuurlijke hulpbronnen; bevordering op internationaal vlak van maatregelen om het hoofd te bieden aan regionale of mondiale milieuproblemen, en in het bijzonder de bestrijding van klimaatverandering. Het moge duidelijk zijn dat de mogelijkheid reëel is dat het emissiedoel uit de Klimaatwet niet gehaald kan gaan worden, en dat het niet halen ervan essentiële schade veroorzaakt aan het milieu. De minister heeft dus de plicht om geen instemming verlenen aan projecten die het behalen van de doelstellingen uit de Klimaatwet in gevaar brengen of onmogelijk maken, hetgeen hier het geval is. De minister heeft tegelijkertijd ook het recht om deze instemming te weigeren.
		Antwoord	De minister stelt dat artikel 191 van het EU-verdrag stelt dat de EU een hoog niveau van bescherming van het milieu moet nastreven. Dit beginsel beoogt te voorkomen dat de lidstaten de laagste gemene deler van de nationale milieumaatregelen als EU-norm vaststellen. Daarentegen behoeft het beschermingsniveau niet noodzakelijkerwijs het hoogste niveau te zijn dat technisch mogelijk is. De minister stelt dat de wijze van winning voldoet aan de milieunorm. De minister stelt dat artikel 191 van het EU-verdrag geen algeheel verbod tot activiteiten met een milieu-impact betekent. Dat neemt niet weg dat de minister stelt dat NAM op grond van het voorzorgsbeginsel negatieve effecten op het milieu zo veel als redelijkerwijs mogelijk is, dient te beperken.
5e	0008	Zienswijze	Indiener stelt dat NAM de totale verwachte hoeveelheid gas die gewonnen kan worden schat op 343 miljoen Nm ³ . Volgens berekeningen van RVO bevat 1 Nm ³ gas ca. 1,79 kg CO ₂ . Dat betekent

			dat de totale uitstoot van dit project in het hoge scenario minimaal ruim 600.000 ton aan schadelijk CO ₂ zal veroorzaken. Minimaal, omdat in deze berekening de uitstoot veroorzaakt door het transport van het gewonnen gas en andere nevenactiviteiten niet is meegerekend. Het gaat hierbij dus om het equivalent van minimaal de jaarlijkse uitstoot van maar liefst ca. 30.000 Nederlandse huishoudens ofwel ca.70.000 personen. Deze uitstoot van broeikasgassen zal zich wereldwijd verspreiden en bijdragen aan ontwrichtende klimaatverandering. Het gaat vaak over algemene termen, toegenomen risico's, etc. Het is evenwel mogelijk om de schade te duiden die dit project zal aanbrengen.
		Antwoord	De minister stelt dat het gebruik van aardgas CO ₂ -uitstoot veroorzaakt. Aardgas zal echter, als transitiebrandstof, de komende jaren noodzakelijk blijven. Door het gas in Nederland te winnen leidt dit tot minder CO ₂ -uitstoot dan import van aardgas uit andere landen. Omdat de klimaatimpact van het gebruik van koolwaterstoffen geen onderdeel is van het beoordelingskader van het winningsplan zal de minister hierover geen voorschrift opnemen. Dit neemt niet weg dat de minister in haar beleid streeft naar beperking van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland.
5g	0009, 0010, 0011	Zienswijze	Indieners stellen dat de extra bodemdaling als gevolg van de voortzetting van de gaswinning en afvalwaterinjecties stikstofdepositie tot gevolg zal hebben voor het Natura 2000-gebied Bargerveen en het waterwingebied bij Dalen. Voor wat betreft het gebied 'Bargerveen' is in de Natuurdoelanalyse van 2023 al door de provincie Drenthe vastgesteld dat het gebied overbelast is. Als gevolg van de voortzetting van de gaswinning en de afvalwaterinjecties zal die overbelasting enkel toenemen. Die extra overbelasting constateert ook SodM in zijn advies. De Mijnraad en de decentrale overheden onderschrijven dat advies.
		Antwoord	De minister onderschrijft het advies van SodM dat de minder dan 4 cm bodemdaling waarschijnlijk geen significant negatief effect zal veroorzaken voor het waterwingebied bij Dalen en het Natura 2000-gebied Bargerveen. De gaswinning heeft geen bodemdaling in deze gebieden tot gevolg.
5h	0009, 0010, 0011	Zienswijze	Indieners stellen dat voor wat betreft het antwoord op de vraag of zich mogelijk significant nadelige gevolgen voor het Natura 2000-gebied Bargerveen kunnen voordoen niet alleen dit project relevant is, maar er moet een integrale benadering plaatsvinden waarbij ook andere plannen en projecten in de omgeving worden betrokken. Die integrale benadering ontbreekt tot op heden. Integendeel: het project van NAM wordt in veel kleine stukjes geknipt en voor elk van die afzonderlijke stukjes van het project vindt een afzonderlijke benadering plaats. Deze salamitactiek is in strijd met het voorzorgsbeginsel van de Habitatrichtlijn. Die tactiek zorgt verder ook voor een gebrek aan transparantie en duidelijkheid over het genomen besluit.
		Antwoord	De minister stelt dat de voorgenomen activiteit in het kader van de m.e.r.-beoordeling als project beschouwd en beoordeeld is. Daarbij is onder andere gekeken naar de cumulatie van activiteiten.

			Conclusie van de m.e.r.-beoordeling is dat er geen significant nadelige effecten op het milieu zijn te verwachten. Bovendien staat het de initiatiefnemer wettelijk gezien vrij om verschillende onderdelen bij verschillende bevoegde gezagen aan te vragen. Hierbij is volgens de minister geen sprake van salamitactiek, omdat NAM het project niet opknipt om de m.e.r.-plicht te omzeilen.
5j	0009, 0010, 0011	Zienswijze	Indieners stellen zich voorts op het standpunt dat onvoldoende rekening is gehouden met de CO ₂ -reductiedoelen die op grond van de Klimaatwet zijn gesteld. Volgens de meest recente klimaatdoelen moet Nederland in 2030 55% minder broeikasgassen uitstoten en in 2050 moet Nederland zelfs klimaatneutraal zijn. Het is geheel onduidelijk op welke wijze rekening is gehouden met deze beleidsdoelstellingen. Dat klemmt, nu het ontwerpbesluit in samenhangen er onder andere voor zorgt dat het injecteren van grote hoeveelheden afvalwater in de bodem voor onbepaalde tijd zal worden toegestaan. Het ontwerpbesluit zal daarmee ook nog steeds grondslag zijn voor die afvalwaterinjecties in 2030 en 2050. De invloed van het ontwerpbesluit op de beleidsdoelstellingen is niet inzichtelijk gemaakt.
		Antwoord	De minister stelt dat het gebruik van aardgas CO ₂ -uitstoot veroorzaakt. Aardgas zal echter, als transitiebrandstof, de komende jaren noodzakelijk blijven. Door het gas in Nederland te winnen leidt dit tot minder CO ₂ -uitstoot dan import van aardgas uit andere landen. Omdat de klimaatimpact van het gebruik van koolwaterstoffen geen onderdeel is van het beoordelingskader van het winningsplan zal de minister hierover geen voorschrift opnemen. Dit neemt niet weg dat de minister in haar beleid streeft naar beperking van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland.
		Conclusie	De zienswijzen leiden niet tot inhoudelijke aanpassing van het besluit.

7			<i>Overig/ algemeen</i>
7a	0001, 006	Zienswijze	Indieners stellen in een onveilige omgeving te wonen en zijn ongerust. Bewoners verduurzamen woningen zoveel mogelijk hebben daar veel in geïnvesteerd. Indieners willen niet dat dit allemaal voor niets is. Indieners willen nog graag jarenlang met groot plezier en veilig in hun woningen blijven wonen. Indieners voelen zich niet meer veilig in de omgeving waar olie en gas wordt gewonnen.
		Antwoord	De minister stelt dat instemming alleen wordt gegeven als het veilig en verantwoord kan. De minister stelt dat waterinjectie in gasvelden een veelgebruikte en beproefde methode is. In Nederland wordt deze methode al meer dan 50 jaar toegepast. Ook in Schoonebeek wordt al ruim

			30 jaar geïnjecteerd zonder problemen. SodM, heeft de bestaande en voorgenomen waterinjectie van NAM beoordeeld en geconcludeerd dat het veilig is.
7b	0002, 0011	Zienswijze	Indieners stellen dat de bewoners buiten het dorp Schoonebeek niet op de hoogte zijn gebracht van de informatiebijeenkomst. Dat geldt ook voor de eerdere fasen in dit proces.
		Antwoord	De minister stelt dat direct omwonenden van het gasveld, die in het beïnvloedingsgebied wonen, post hebben ontvangen van het ministerie waarin ze worden geïnformeerd over de plannen. Dalerveen ligt niet in dat gebied. Daarnaast heeft het ministerie in de huis aan huisbladen in de gemeenten Emmen en Coevorden een advertentie geplaatst en is de informatieavond aangekondigd in de Jaknikker van april 2024.
7c	0005	Zienswijze	Indiener stelt dat het gebiedsproces is doorlopen. De argumenten die genoemd zijn aan de ontzorgtafel zijn vastgelegd en opgenomen in een toezeggingendocument. Echter nu het ontwerpbesluit is gepubliceerd blijkt het toezeggingendocument daar geen onderdeel van uit te maken. Het document is een niet bij de rechter afdwingbare overeenkomst. Daarmee heeft het document geen waarde en zijn de zorgen heel groot. Ook met de uitkomst van de gehouden enquête, een meerderheid die zich heeft uitgesproken tegen de waterinjectie als geheel, is, na toezegging van de toenmalige staatsecretaris, niet meegewogen in de beslissing tot het verlenen van een ontwerpbesluit. Alle inspanning ten spijt heeft niets in het proces ertoe geleid af te zien van een ontwerpbesluit. Dat betreft indiener ten zeerste. Indiener is erg bevreesd voor Groningse toestanden. Die zorgen zijn niet weggenomen, maar eerder versterkt na het publiceren van het ontwerpbesluit.
		Antwoord	De minister verwijst voor de stand van zaken met betrekking tot het gebiedsproces naar de brief van de staatssecretaris aan de Tweede Kamer van 11 juni 2024, Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 32 849, nr. 245: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?did=2024D24061&id=2024Z10166
7d	0004, 0006, 0009, 0010, 0011	Zienswijze	Indieners stellen dat de minister een dermate hoog belang toekent aan deze activiteiten dat die hoe dan ook door moeten gaan. Bij voorbaat stond al vaststond dat de instemming verleend zou gaan worden door de minister als belanghebbende. Objectieve informatievoorziening ontbreekt.
		Antwoord	De minister stelt dat in het kader van de instemming op het winningsplan wordt getoetst aan artikel 36, eerste lid van de Mijnbouwwet. Dit houdt in dat de minister haar instemming geheel of gedeeltelijk kan weigeren of daaraan voorschriften of beperkingen kan verbinden, als dat gerechtvaardigd wordt door één van de volgende belangen: - de veiligheid van omwonenden, - het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan,

			- het belang van planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, aardwarm te of andere natuurlijke rijkdommen, waaronder grondwater met het oog op de winning van drinkwater, of mogelijkheden tot het opslaan van stoffen, - de nadelige gevolgen voor het milieu, - de nadelige gevolgen voor de natuur Bij de beoordeling van het winningsplan zijn veel verschillende mensen en organisaties betrokken. Zo is het winningsplan getoetst door onafhankelijke, onpartijdige en technisch kundige adviseurs, waaronder SodM. Hiernaast is advies gevraagd aan de regionale bestuursorganen. Direct omwonenden, hebben post ontvangen van het ministerie waarin ze worden geïnformeerd over de plannen. Daarnaast heeft het ministerie in de huis aan huisbladen in de gemeenten Emmen en Coevorden een advertentie geplaatst en zijn er twee informatieavonden georganiseerd die zijn aangekondigd in de Jaknikker.
7e	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat er voor de vorm een gebiedsshowcase is opgevoerd onder leiding van een door de minister bezoldigde voorzitter. De indruk wordt gewekt dat de mensen mogen meepraten en dat er iets wordt gedaan met hun zorgen. De staatssecretaris heeft gezegd dat als de mensen het niet willen en er is geen draagvlak dan gebeurt het niet. In werkelijkheid wordt alles weggezet binnen een frame met één uitkomst als doel, want die uitkomst staat immers al vast. Ondertussen doet NAM waar ze heel erg goed in is, invloed uitoefenen en beïnvloeden. Het lokale bestuur wordt hierbij als speelbal gebruikt. Datzelfde lokale bestuur verschuilt zich achter het adagium veilig en verantwoord. Ze laat zich leiden door een fractie van de opbrengst en laat de meerderheid van de inwoners in de kou staan. Dat NAM en haar aandeelhouders Shell en Exxon Mobil in het verleden meermaals onbetrouwbare partners zijn gebleken, neemt zij op de koop toe. De stelling dat ook het ontwerpbesluit Schoonebeek-Gas een resultaat is van het gebiedsproces, is hierbij veelzeggend. Het gebiedsproces was opgezet voor de herstart oliewinning en de daarmee gepaard gaande afvalwaterinjectie. Tijdens het gebiedsproces hebben NAM en de minister niet gezegd dat er ook sprake zou zijn van gaswinning.
		Antwoord	De minister stelt dat het gebiedsproces niet voor de vorm is gevoerd, maar om het gebied bij de besluitvorming te betrekken. De minister wil benadrukken dat vanaf de eerste plannen voor de waterinjectie informatiebijeenkomsten zijn georganiseerd en dat er op diverse momenten gelegenheid voor inspraak voor alle omwonenden is geweest, niet alleen voor het ontwerpbesluit. Daarnaast zijn de effecten op de leefomgeving voor omwonenden zorgvuldig onderzocht en getoetst aan de van toepassing zijnde regelgeving. Tenslotte zijn alle belangen meegewogen bij de besluitvorming. De minister weet en heeft er begrip voor dat ondanks deze zorgvuldige werkwijze niet iedere omwonende blij is met het besluit zoals dat genomen is, zoals het geval is

			bij veel grote projecten van nationaal belang met een grote ruimtelijke impact. De minister stelt dat SodM er op toeziet dat NAM de gaswinning conform de wettelijke voorschriften uitvoert. De minister herkent de uitspraak dat NAM een onbetrouwbare partij is niet.
7f	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat er weinig tot niets verandert na de Parlementaire enquête gaswinning Groningen. De minister zorgt ervoor dat de inwoners van het gebied willens en wetens in dezelfde ziekmakende fuik worden gedreven, met dien verstande dat er in Groningen nog sprake is van omgekeerde bewijslast.
		Antwoord	De minister stelt na de Parlementaire enquête gaswinning Groningen wel degelijk veranderingen te hebben doorgevoerd. De minister verwijst hiervoor naar de Kabinetsreactie op het rapport "Groningers boven gas" van de Parlementaire enquête aardgaswinning Groningen van 23 maart 2023. Voor Schoonebeek betekent dit dat betrokkenen een grotere rol heeft gekregen, zoals door de inzet van gebiedsprocessen voorafgaand aan en tijdens de beoordelingsprocedure. Vanaf de eerste plannen voor de waterinjectie zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd en er is op diverse momenten gelegenheid voor inspraak voor alle omwonenden geweest. Daarnaast zijn de effecten op de leefomgeving voor omwonenden zorgvuldig onderzocht en getoetst aan de van toepassing zijnde regelgeving. Tenslotte zijn alle belangen meegewogen bij de besluitvorming. De minister weet en heeft er begrip voor dat ondanks deze zorgvuldige werkwijze niet iedere omwonende blij is met het besluit zoals dat genomen zijn, zoals het geval is bij veel grote projecten van nationaal belang met een grote ruimtelijke impact. De minister stelt dat voor omwonenden van het Groningen gasveld het wettelijk bewijsvermoeden geldt. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren. Dit is in Schoonebeek niet het geval. Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat omkering van bewijslast alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een voorschrift. Indien mensen schade denken te hebben als gevolg van de gaswinning, kan men deze melden bij de Commissie Mijnbouwschade.
7g	0004	Zienswijze	Indiener stelt dat het ontwerpbesluit niet in lijn is met het voorzorgsbeginsel, als bedoeld in artikel 191 van het EU-verdrag.
		Antwoord	De minister stelt dat artikel 191 van het EU-verdrag stelt dat de EU een hoog niveau van bescherming van het milieu moet nastreven. Dit beginsel beoogt te voorkomen dat de lidstaten de laagste gemene deler van de nationale milieumaatregelen als EU-norm vaststellen. Daarentegen behoeft het beschermingsniveau niet noodzakelijkerwijs het hoogste niveau te zijn dat technisch mogelijk is. De minister stelt dat de wijze van winning voldoet aan de milieunorm. De minister stelt dat artikel 191 van het EU-verdrag geen algeheel verbod tot activiteiten met een milieu-impact betekent. Dat neemt niet weg dat de minister stelt dat NAM op grond van het voorzorgsbeginsel negatieve effecten op het milieu zo veel als redelijkerwijs mogelijk dient te beperken.

7h	0008	Zienswijze	Indiener stelt dat een advies op het gebied van klimaatimpact ontbreekt. Indiener verzoekt de klimaatimpact van het voorgenomen besluit te onderzoeken en advies te vragen aan inhoudelijk experts van de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR)
		Antwoord	De minister is bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden en onderschrijft het belang van de impact op het klimaat. Bij de beoordeling van het winningsplan is het van belang te benadrukken dat de af te wegen belangen en relevante feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen besluit. De aanvraag inclusief de adviezen worden getoetst en gewogen in het licht van de in de Mbw opgenomen toetsingsgronden. Onderdelen die zien op andere zaken dan waar de toetsingsgronden op zien, kunnen formeel juridisch geen rol spelen in het besluit van de minister en leiden dus niet tot het opnemen van een voorschrift in het besluit. Omdat de klimaatimpact van het gebruik van koolwaterstoffen geen onderdeel is van het beoordelingskader van het winningsplan zal de minister hierover geen voorschrift opnemen. Omdat de WKR geen wettelijke adviesfunctie heeft ten aanzien van een besluit op een winningsplan is de WKR niet om advies gevraagd. Dit neemt niet weg dat de minister in haar beleid streeft naar beperking van de klimaatimpact in Nederland.
7i	0008	Zienswijze	Indiener stelt de verwachte omzet die NAM kan gaan maken te hebben berekend. De 343 miljoen Nm ³ staat gelijk aan circa 12 miljoen MMBTU. De marktprijs is momenteel ca. € 2-4/ MMBTU. De totale omzetwaarde op de groothandelsmarkt bedraagt daarmee ca. € 25-50 miljoen. NAM investeert enkele miljoenen euro's en behaalt daarmee een omzet van vele, vele malen hoger. De maatschappelijke kosten zijn nóg veel hoger. Deze worden echter voorlopig bij niemand in rekening gebracht maar worden betaald door de maatschappij.
		Antwoord	De minister merkt op dat economische overwegingen geen rol spelen in de beoordeling van het winningsplan. De minister merkt bovendien op dat het gehele kostenplaatje genuanceerder is dan indiener schetst, zo houdt de berekening geen rekening met te innen cijns en de kosten van import van gas uit het buitenland.
7j	0008	Zienswijze	Indiener stelt dat de wereld gevaarlijk dicht bij het punt van 1,5 graad opwarming is. Dit betekent dat een heel groot gedeelte alle broeikasgassen die nog worden uitgestoten, ook weer afgevangen en opgeslagen moeten worden. De kosten van deze afvang en opslag wordt momenteel geraamd op zo'n € 500-1000 euro per ton.
		Antwoord	De minister stelt dat de klimaatimpact van het gebruik van koolwaterstoffen geen onderdeel is van het beoordelingskader van het winningsplan. De minister zal hierover geen voorschrift opnemen. Dit neemt niet weg dat de minister in haar beleid streeft naar beperking van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland.
7k	0006	Zienswijze	Indiener voelt zich voor de gek gehouden met afleidingsmanoeuvres van geld. Alsof indiener zelf geld in de hand krijgt. Het geld gaat naar de gemeente Emmen, die dan weer bezuinigingen daarmee financiert. Indiener krijgt daar geen enkel voordeel van.

			Indiener wil dat het bedrag dat aan de gemeente Emmen wordt uitgekeerd, ten goede komt aan de inwoners die schade ondervinden. Niet aan fietspaden of hertenkampjes, maar aan schadevergoeding als gevolg van bodembeweging, ook al is niet direct duidelijk dat deze schade het gevolg is van de waterinjectie. In dit gebied is sprake van vier verschillende bodemactiviteiten: olie oppompen en stoominjectie, waterinjectie, gaswinning.
		Antwoord	De minister stelt dat hoewel het redelijk lijkt dat bewoners mee mogen beslissen over de besteding van de gelden het aan de gemeenten is om dat te bepalen. De gemeenten richten nu een proces in waarbij bewoners en hun belangenverenigingen worden betrokken
		Conclusie	De zienswijzen leiden niet tot inhoudelijke aanpassing van het besluit.